

КОЛЕКТИВНА, ІСТОРИЧНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА ТРАВМАТИЧНА ПАМ'ЯТЬ: НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИЙ, КОГНІТИВНИЙ ТА ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХОДИ



Керівник: ЛАРИСА ЗАСЕКІНА, доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна.

E-mail: zasyekina.larisa@vnu.edu.ua

orcid.org 0000-0001-8456-0774

Researcher ID: X-7055-2018

Scopus author ID: 57215414977

НАПРЯМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ:

психолінгвістична діагностика та реорганізація травматичної пам'яті; геноцид (Голодомор, Голокост) як колективна психічна травма трансгенераційної природи; комунікативні стилі та патерни осіб у травматичній і пост-травматичній ситуації; моральна травма та тривалий травматичний стресовий розлад; психолінгвістичні маркери емоційного дистресу; емоційна експресивність членів родини стосовно особи із травматичним досвідом.

Лариса Засекіна засновник і директор Українського центру психотравми, який є науковим осередком провідних досліджень у цій галузі та залучає вчених із досвідом вивчення психічної травми та відновлення після травматизації. *Місія Центру* ініціювати та здійснювати провідні наукові дослідження колективної й індивідуальної психічної травми, а також надавати високоякісну психологічну допомогу спільноті під час чи після травматизації; розвивати програми допомоги особам, які зазнали військової

травми та масового насилля. Серед провідних *цілей Центру* – ініціювати та здійснювати інноваційні міждисциплінарні дослідження індивідуальної й колективної психічної травми, геноциду та масового насилля; розробляти та впроваджувати ефективні методи роботи із психічною травмою та лікування пост-травматичного стресового розладу; організувати та проводити навчальні програми з проблеми геноциду як трансгенераційної психічної травми, масового насилля та пост-травматичного стресового розладу; здійснювати просвітницьку роботу, орієнтовану на громадськість, стосовно ефективних стратегій подолання травматичного стресу та відновлення індивіда після травматичної події; надання допомоги, емоційної і психологічної підтримки особам із травматичним досвідом та їхнім сім'ям у кризовій ситуації.

ОСНОВНІ НАУКОВІ РОБОТИ

Наукові здобутки. Лариса Засекіна є автором понад 50 монографій та навчальних посібників, 200 статей, є заступником рецензованого видання East European Journal of Psycholinguistics, індексованого в базі Scopus, а також членом редколегії інших рецензованих видань із психології.

Лариса Засекіна неодноразово читала лекції як гостьовий професор в університеті Джорджа Вашингтона, Техаському технічному університеті, Техаському університеті в Остіні, Державному університеті Оклахоми, Беттл Коледж у Норт Ньютоні і т. ін.

Лариса Засекіна є двічі стипендіатом програми імені Фулбрайта для наукового обміну вчених (2010-2011; 2015-2016); програми Чівнінг (2018-2019), проходила стажування в Кембриджському університеті (2008), університеті Хайфи (Ізраїль, 2018). Упродовж 2018-2019 працювала провідним дослідником в університеті Англія Раскін (Кембридж, Велика Британія) та координувала дослідження «Активне колаборативне навчання для успішності студентів», грантодавцем якого є Національний офіс студентів, Велика Британія.

ГРАНТИ

2020 (Консорціум з дослідження й вивчення Голодомору Університету Альберти, Канада) *Моральна травма прямих нащадків свідків Голодомору і Голокосту*

2020 (проект «Зміцнення міжсекторальної співпраці для соціальної згуртованості (SC3)», що співфінансується Європейським Союзом та Британською Радою в Україні). *Психосоціальна підтримка медпрацівників під час епідемій і пандемій*

2019 (Національний офіс студентів, Велика Британія) *Активне колаборативне навчання для успішності студентів.*

2015-2017 (Міністерство освіти і науки України) *Когнітивно-поведінкові і психолінгвістичні стратегії реорганізації травматичної пам'яті.*

2012-2015 (Європейська асоціація університетів, Брюссель, Женева) *Розвиток сталих та автономних систем вищої освіти в країнах східного добросусідства (ATHENA). 530465-2012-BE-SMGR.*

Наукове керівництво дисертаціями для здобуття наукового ступеня доктора наук:

Оран Марина. Психологічні основи організації мовленнєвого досвіду особистості (2014).

Савченко Олена. Психологія рефлексивної компетентності особистості (2017).

Савелюк Наталія. Психологія розуміння релігійного дискурсу (2018).

Журавльова Олена. Психологія прокрастинації особистості студента (2020).

Наукове керівництво дисертаціями для здобуття наукового ступеня кандидата наук (доктора філософії):

Пастрик Тетяна. Психологічні особливості формування продуктивного білінгвізму у майбутніх перекладачів (2007).

Ширяєва Тетяна. Психолінгвістичні засоби розвитку пізнавальної сфери студентів в умовах оволодіння іноземною мовою (2009).

Кихтюк Оксана. Психологічні особливості формування етнічної толерантності у студентської молоді (2010).

Соловей Оксана. Психологічні особливості мовленнєвої діяльності дітей з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги (2010).

Лавриненко Олександр. Структурно-функціональні особливості мовної особистості студентів (2011).

Костюченко Олексій. Психологічні особливості розвитку соціальної перцепції майбутніх фахівців галузі масових комунікацій (2012).

Тригуб Галина. Психологічні особливості оволодіння іноземною мовою ліворукими дітьми молодшого шкільного віку (2012).

Володимир Мілінчук. Психологічні особливості мовленнєвої діяльності в пацієнтів після інсульту (2013).

Білик Тетяна. Психологічні особливості мовленнєвого іміджу особистості (2013).

Кулик Тетяна. Системно-динамічні особливості розвитку екологічної свідомості студентів (2013).

Тарасюк Інна. Психологічні особливості мовленнєвої адаптації дітей мігрантів до іншомовного середовища (2014).

Іванюк Наталія. Соціальна категоризація як чинник комунікативної компетентності особистості (2014).

Дячук Наталія. Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу майбутніх перекладачів художніх текстів (2014).

Одінцова Анастасія. Психологічні особливості репрезентації життєвих ролей у свідомості особистості (2014).

Магдисюк Людмила. Психологічна готовність особистості до виходу на пенсію (2015).

Шевчук Ольга. Психолінгвістичні засоби реорганізації травматичної пам'яті особистості (2015).

Калмикова Людмила. Психологічні особливості звуковимови осіб у різних емоційно-психічних станах (2017).

Цьось Юлія. Комунікативно-мовленнєві стилі у міжособовій взаємодії студентів (2018).

Петрик Оксана. Довіра у структурі соціального інтелекту журналістів (2018).

Майструк Вікторія. Самоприйняття як чинник психологічного благополуччя сучасної жінки (2018).

Коць Євгенія. Психологічні особливості когнітивно-поведінкових стратегій осіб із соціальною тривожністю (2018).

АНОТАЦІЯ

Психологія мовлення як маркер психічного здоров'я та емоційного дистресу індивіда, використання діагностичного та наративного інструментарію клінічної психолінгвістики, запропонованого Ларисою Засекіною, для комплексної діагностики та терапії емоційного дистресу індивіда. Використання авторського підходу Лариси Засекіної до діагностики і реорганізації травматичної пам'яті особистості.

ПРЕДСТАВНИКИ НАУКОВОЇ ШКОЛИ

Марина Орап, доктор психологічних наук, професор, Тернопільський національний університет імені В. Гнатюка
Електронна адреса: orap2003@ukr.net

Предметом наукових пошуків Марини Орап є проблеми психології мовлення, загальної та вікової психолінгвістики. Зокрема, сфера наукових інтересів полягає у вивченні психологічних основ організації мовленнєвого досвіду особистості. Обґрунтовано загальні теоретико-методологічні засади дослідження мовленнєвого досвіду як системи, що забезпечує мовленнєве освоєння особистістю світу, розроблено структурно-функціональну модель системи мовленнєвого досвіду із виділенням внутрішньої та зовнішньої структур та їх елементів. Автор понад 110 наукових та науково-методичних праць, з них однієї одноосібної монографії, трьох монографій у співавторстві, 15 статей у закордонних наукових виданнях. У цьому ж напрямку працює і створений під керівництвом Марини Орап на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка науково-дослідний центр «Сучасна дитина». Пріоритетними напрямками досліджень центру є психолого-педагогічні аспекти формування особистості дитини у новітньому Інтернет- та медіа просторі загалом та особливості функціонування мовленнєвої діяльності,

пов'язані з впливом новітніх засобів передачі та отримання інформації зокрема.

Олена Савченко, доктор психологічних наук, професор, Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана
Електронна адреса:
savchenko.elena.v@gmail.com

Проведення теоретичних розвідок та наукових досліджень у межах когнітивної та метакогнітивної парадигм. Докторська дисертація «Психологія рефлексивної компетентності особистості» була присвячена вивченню структури, функціонування та розвитку феномену рефлексивної компетентності як інтегративного утворення, що поєднує різні форми рефлексивної активності, які активізуються на різних рівнях занурення суб'єкта у процес вирішення проблеми, на різних рівнях його розумової активності. Важливим ракурсом наукових інтересів є вивчення особистісного досвіду як важливої детермінанти когнітивної та метакогнітивної активності суб'єкта, вибору відповідних стратегій поведінки, характеру перебігу процесу прийняття рішення. Запропоновані власні класифікації когнітивних та метакогнітивних стратегій, когнітивних та метакогнітивних переживань як важливих регуляторів розумової активності особистості, стилів додання проблемно-конфліктних ситуацій. У дослідженнях вагома увага приділяється розробці та провадженню засобів операціоналізації тих психічних явищ та феноменів, які досі не вимірювались. Олена Савченко має понад 10 власних методик, перевірених на валідність і надійність та стандартизованих на українській вибірці осіб юнацького віку. Застосування психолінгвістичних та психосемантичних методичних підходів дало змогу розробити *моделі рефлексивного досвіду та суб'єкта рефлексивної активності*.

Олена Савченко має близько 80 наукових робіт, серед них 3 одноосібні монографії, 3 колективні монографії.

У фокусі актуальних наукових інтересів – довіра як чинник соціальної та економічної поведінки особистості, стилі

вирішення проблем як засоби оптимізації розумової активності особистості, стратегії та тактики додання невизначеності як особистісні ресурси особистості.

Наталія Савелюк доктор психологічних наук, професор, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
Електронна адреса: nsavelyuk@ukr.net

Тема докторської дисертації Наталії Савелюк: «Психологія розуміння особистістю релігійного дискурсу».

Основні галузі досліджень: загальна психологія, вікова психологія, психологія вищої школи, психолінгвістика.

Авторка психолінгвістичної концепції:

1) *релігійного дискурсу* як, з одного боку, процесу когнітивно-мовленнєвої активності в релігійно релевантній соціально-комунікативній ситуації, що передбачає рецепцію, передавання та/або творення (співтворення) релігійних текстів у конкретному контексті; з іншого боку, як результату зазначеної активності, що формує відповідну дискурсивну картину світу (наприклад, модель «Я, син Божий / Бог, мій Отець»);

2) *розуміння релігійного дискурсу* як єдності та взаємодії ціннісно-нормативної (розуміння-відтворення) й інтуїтивно-почуттєвої (розуміння-емпатія) природи будь-якої релігії та, водночас, її семіотичного (насамперед, лінгвістичного) вираження через сукупність індивідуально осмислених релігійних знань (розуміння-когніція), а також заломлення через мотиваційно-цільову спрямованість особистості в конкретній ситуації (розуміння-інтенція).

Основний об'єкт досліджень – релігійна особистість, котра сприймає, відтворює і творить різні релігійні дискурси, основним жанром серед яких є молитва. Основний предмет досліджень – канонічні й неканонічні (персоналізовані) молитви особистості як звертання до Бога з певними проханнями, подяками, покаєннями та уславленнями.

Основні перспективи досліджень: відтворення і творення різних психічних процесів та станів у неканонічних

(персоналізованих) релігійних дискурсах особистості; порівняльний аналіз вікових та інших соціально-демографічних чинників, особливостей, закономірностей відтворення і творення релігійних дискурсів.

Олена Журавльова, кандидат психологічних наук, доцент, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.

Електронна адреса: aln.frolova@gmail.com

ORCID : <https://0000-0002-4889-0239>

Researcher ID: T-2567-2019

Тема докторської дисертації Олени Журавльової: «Психологія прокрастинації особистості».

Найважливішими характеристиками особистості для успішної адаптації в сучасних умовах мінливої соціальної реальності є її активність і здатність до ефективної саморегуляції. Водночас надмірна насиченість інформаційного простору та динамічність життя часто виступають детермінантами емоційної напруги індивіда та порушення здатності до оптимального структурування власного часу. В результаті спостерігаємо стрімке зростання схильності людей до прояву прокрастинації (іраціонального відкладання важливих справ на невизначений термін) як однієї з неадаптивних захисних поведінкових реакцій. Деструктивність наслідків вказаного феномену виявляється у широкому спектрі емоційних проблем (тривога, страх, депресія), соматичних порушень (головний біль, виснаження), труднощів у міжособистісних стосунках.

З огляду на це, закономірним є високий рівень наукового інтересу до цього явища. Водночас, попри наявність широкого спектру наукових поглядів щодо сутності прокрастинації, дискусійним і недостатньо висвітленим залишається питання структурної організації цього концепту та змістового наповнення його компонентів.

Відтак, ключовим завданням дослідження Олени Журавльової є емпіричне вивчення інтегральної моделі прокрастинації, яка розглядається як особистісний конструкт, що на макросистемному рівні функціонує як

багатомірне інтегральне стійке особистісне утворення, а в субсистемній площині представлена психосоціальною та біологічною підструктурами.

Психосоціальна площина прокрастинації вивчається з позиції сукупності індивідуальних властивостей особистості, що формуються та трансформуються в результаті включення людини у широке коло референтних груп та процесу соціалізації загалом. У її структурі виокремлюємо когнітивно-рефлексивний, емотивно-мотиваційний та конативно-регулятивний рівні.

Відзначимо, що у великій кількості наукових праць, представлених у сфері нейробіології, вказується на чіткий зв'язок схильності індивіда до зволікання з роботою різних ділянок кори головного мозку. В цей же час, кореляцію цієї особистісної диспозиції вчені все частіше фіксують не лише з кортикальним, а й психосоматичним рівнем функціонування особистості, підкреслюючи підвищену ймовірність виникнення у прокрастинаторів ряду тілесних захворювань. З огляду на це, Олена Журавльова виокремлює у структурі біологічної складової прокрастинації два рівні: нейрофізіологічний та психосоматичний.